

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Wij hebben een grote Hogepriester in de hemelen

„Dewijl wij dan een grote Hogepriester hebben, die door de hemelen doorgegaan is, namelijk Jezus de Zoon Gods....”

Hebr. 4 : 14.

Van de eigenlijke hemelvaart wordt in de Schrift niet veel gezegd. We lezen in Luk. 24 : 51 : „En het geschiedde, als hij ze zegende, dat hij van hen scheidde en werd opgenomen in de hemel”. Dezelfde schrijver, Lukas nl., vermeldt in Hand. 1 : 9 : „En als hij dit gezegd had, werd hij opgenomen daar zij het zagen en een wolk nam hem weg van hun ogen”.

Het derde bericht vinden we in het Evangelie van Marcus : „De Here dan nadat hij tot hen gesproken had, is opgenomen in de hemel en is gezeten aan de rechterhand Gods”. Dat is aan berichten over de hemelvaart alles, wat we in het N.T. vinden. Er zijn geleerden geweest, die er op wezen, dat we dus wel merkwaardig weinig horen over de hemelvaart van de Here Jezus : 3 kleine teksten, dat is alles. Waarmee ze willen zeggen, dat die hemelvaart niet zo erg vast staat; anders zou er door de evangelisten wel meer gewag van zijn gemaakt.

We moeten toestemmen, dat over de hemelvaart niet breed wordt gesproken. Maar hoe zou dit ook anders kunnen? De discipelen konden toch niet meer vertellen, dan er gebeurd was? Welnu, wat er gebeurde was gauw verteld : Ze zagen de Here Jezus van de Olijfberg opstijgen. Ze tuurden hem na totdat een wolk hem aan hun oog onttrok. En engelen vertelden daarna, dat hij was opgenomen in de hemel en zo zou weerkomen als ze hem hadden zien heenvaren. Ze konden zelf niet in de hemel klimmen om getuigen van de intocht te zijn. Ze konden alleen maar vermelden wat ze gezien hadden en wat ze hoorden van de engelen. En dat hebben ze gedaan. Meer was toch ook niet te verwachten?

Maar als critici beweren, dat vanwege de korthed dezer berichten de hemelvaart niet erg vaststaat, dan spreken ze niet naar de Schrift. Al zijn de berichten over de hemelvaart kort, dat de Here Jezus in de hemel is, daarvan is het N.T. vol. Ieder die een beetje in de Schrift thuis is heeft allerlei voorbeelden bij de hand. Stefanus ziet de hemelen geopend en de Here Jezus staande aan de rechterhand Gods. Aan Saulus verschijnt de Here Christus en hem klinkt zijn stem vanuit de hemel in de oren. Paulus vermaant in Efeze 6 de eigenaars van slaven, dat ze niet moeten dreigen, daar ze wel moeten weten dat ook „hun Eigenaar in de hemelen is”. Aan de Filippenzen schrijft Paulus, dat hun burgerschap in de hemelen is, waaruit ze ook de Here Jezus Christus, als hun verlosser moeten verwachten. Wie een concordantie heeft en alle plaatsen nagaat, waar van de hemel sprake is, vindt nog vele teksten, waaruit blijkt dat de Here Jezus in de hemel is. Daartoe behoort ook Hebr. 4 : 14 waar sprake

is van onze Here Jezus, die als onze grote Hogepriester de hemelen is doorgegaan.

De schrijver van de brief aan de Hebreëen zal bij de keuze van z'n woorden wel gedacht hebben aan de Hogepriester van 't oude verbond. Bij de oudtestamentische eredienst moest het volk in het voorhof blijven staan. De priesters mochten binnentreden in het Heilige, om daar dienst te doen. En de Hogepriester mocht éénmaal per jaar het Heilige der Heiligen binnengaan met offerbloed en wierook, om daar op de Grote Verzoendag verzoening voor het volk te doen.

Wij hebben geen tempel meer en wij kunnen geen priesters meer zien gaan in het Heilige en geen Hogepriester in het Heilige der Heiligen. Staan wij nu achter bij het oude volk? Hebben wij minder dan zij? Welneen, zegt onze tekst : Wij hebben veel meer. Wij hebben een Hogepriester, die door de hemelen is doorgegaan. Hij heeft tijdens zijn aardse dienst alles voor ons volbracht. Hij heeft zijn bloed voor ons gestort. Op grond van dat volbrachte offer nu is Hij ingegaan in het hemelse heiligdom. Hij ging door de wolkenhemel en door de sterrenhemel tot in de hemel der hemelen om tot God te naderen.

Daar deelt hij in Gods macht en heerlijkheid, maar ook in Gods liefde en genade. Hij zit daar aan Gods rechterhand en heeft alle macht in hemel en op aarde. Daar is hij onze voorspraak bij de Vader. Jezus namelijk, de Zoon van God. Jezus, van wie we belijden, dat hij geboren is uit de maagd Maria, dat hij geleden heeft onder Pontius Pilatus, dat hij gestorven is en begraven en nedergedaald ter helle, diezelfde Jezus is nu in de hemel. Waar hij voor ons bidt en vanwaar hij zal komen om te oordelen de levenden en de doden. Maar diezelfde Jezus, die ons in alles gelijk geworden is behalve de zonde, is tevens de Zoon van God, God uit God en Licht uit Licht, eenswezens met de Vader.

Dat Jezus ten hemel is gevaren en dat hij zit ter rechterhand Gods behoort tot onze belijdenis. Niet maar als een aanhangsel of een bijzaak. Met de hemelvaart is de taak die Jezus hier op aarde had tot een einde gekomen. En al het werk dat hij op aarde gedaan heeft zou geen waarde hebben, als die hemelvaart niet was gevolgd. Laat ons die belijdenis vasthouden. Dat de Here Jezus ons ten goede in de hemel is en dat hij vandaar uit met ons meeleeft en dat hij vandaar eens komen zal om zijn volk tot eeuwige heerlijkheid te brengen.

Waarom is het zo van belang, dat we deze belijdenis vasthouden? Omdat we in de hemel een Hogepriester hebben, die uitermate geschikt is om medelijden met onze zwakheden te hebben. Hij is echt in staat en gezind om in onze zwakheden met ons mee te leven. Letterlijk staat er : Hij kan met ons sympathiseren, d.w.z. met ons meeleven. In de strijd tegen onze zwakheden. En hij kan en wil voor ons bidden. Hij is een voorspraak bij de Vader. Jezus Christus de rechtvaardige.

En waarom kan hij zo echt met ons mee-

UIT DE INHOUD :

<i>Wij hebben een grote Hogepriester in de hemelen</i>	H. J. J.
<i>De hantering van Artikel 31</i>	C. V.
<i>Ontcijferde Psalmreformatie</i>	D. W. L. M.
<i>Een honderdjarige IV</i>	J. M.
<i>Economische aspecten V</i>	P. G.
<i>Eis Daimona</i>	J. B.
<i>Populair-wetenschappelijke schetsen</i>	J. Stw.
<i>Einde van een Kuyperiaanse wereld</i>	G. P.
<i>De wederopstanding des vleses — geen reïncarnatie</i>	B. T.
<i>Kerknieuws</i>	

leven en sympathiseren? Omdat hij in alle dingen gelijk als wij is verzocht geweest, doch zonder zonde. Hij is echt verzocht door de duivel in de woestijn. Hij is verzocht door Petrus, toen die bij het horen van de lijdens-aankondiging tot de Here Jezus zeide : God beware u, maar dat zal nooit gebeuren! Toen heeft de Here Jezus tot Petrus moeten zeggen : Ga weg, Satan! gij zijt mij een aanstoot. En dan is de Here Jezus nog in schrikkelijke verzoeking geweest in Gethsemané. Daar heeft hij gebeden en smekingen onder sterk geroep en tranen geofferd aan Hem, die hem uit de dood kon redden en daar is hij uit zijn angst verhoord. Hebr. 5 : 7.

Hij weet wat verzoeking is, Hij kent ons in onze zwakheden. En Hij bidt voor ons als wij haast niet meer durven bidden om vergeving, omdat het weer zo erg was. Het is niet voorgekomen tijdens het leven van Jezus op aarde, dat hij een zondaar of zondares van zich heeft gestoten, omdat hij of zij te zwak of te slecht en te zondig was. Hij heeft op aarde medelijden gehad met zwakheden en gebreken en zonden, hoe groot ze ook waren. En zo is de Here Jezus nog. Hij weet wat maaksel wij zijn. Hoe klein van moed en krachten wij zijn. Hoe onmachtig we zijn in de strijd tegen duivel en wereld en eigen vlees. In de hemel bidt hij voor ons. En hier op aarde geeft hij ons, zijn Geest. Door die Geest is hij met ons en bij ons en in ons. Wat moet de Here en wat moet zijn Geest een geduld met ons hebben. Wat moeten wij ons vaak schamen over veel ontrouw en zwakheid, bij zoveel ondervonden barmhartigheid. Laten we met onze schaamte en met onze schande, met onze zwakheden en gebreken, met vrijmoedigheid toegaan tot de troon der genade. Om barmhartigheid te verkrijgen en genade te vinden en geholpen te worden te rechter tijd.

Wie waarborgt ons dat we geholpen worden? Onze grote Hogepriester in de hemel, Jezus Christus, de Zoon van God. Hij is gisteren en heden Dezelfde en tot in eeuwigheid.

H. J. JAGER.

De hantering van Artikel 31

Wie onder ons kent niet art. 31 der kerkenorde?

Dat is immers één van de scharnieren waar de gereformeerde kerkregering om draait.

Het luidt: „Zo iemand zich beklagt door de uitspraak der mindere vergadering verongelijkt te zijn, dezelve zal zich op ene meerdere vergadering beroepen mogen; en 't gene door de meeste stemmen goedgevonden is, zal voor vast en bondig gehouden worden. Tenzij dat het bewezen worde te strijden tegen het Woord Gods, of tegen de Artikelen in deze Generale Synode besloten, zo lang als dezelve door gene andere Generale Synode veranderd zijn”.

De gereformeerden hebben in dit artikel een slagboom geconstrueerd tegen de doorbraak van hiërarchie in de kerken.

Dit artikel zegt immers, dat als een meerdere vergadering een besluit neemt dat door de kerken voor vast en bondig moet worden gehouden. Dat wil zeggen: ze moeten het van harte overnemen en uitvoeren. Ook als het niet naar hun „zin” is of heel moeilijk is!

Maar — dat overnemen en uitvoeren van de besluiten van een meerdere vergadering heeft een grens.

Die besluiten mogen niet met een cadavergehoorzaamheid worden aanvaard. En men mag dat ook niet in alle omstandigheden doen. Als personen of kerkeraden of mindere vergaderingen na rijp en gelovig beraad van cordeel zijn, dat die besluiten van een meerdere vergadering **niet** in overeenstemming zijn met Gods Woord, of dat ze in strijd komen met de Kerkorde, dan **mogen** zij ze zelfs niet voor vast en bondig houden.

En — we hebben dat in de vrijmakingstijd weer met kracht gepredikt — of de besluiten van zo'n meerdere vergadering al of niet in overeenstemming zijn met de Schrift of de Kerkeraad, daarover beslist in laatste instantie die persoon of die kerkelijke vergadering zelf! Prof. Rutgers schreef het eenmaal zo duidelijk: De uitdrukking: Tenzij het bewezen worde enz. kan „niets anders betekenen dan dit: men is gebonden, tenzij men **voor zichzelf** bewezen achte, dat Gods Woord de naleving van hetgeen goed bevonden is verbiedt. Het was immers op die zelfde grond, dat de Gereformeerden hun verzet tegen de roomse hiërarchie, zonder een besluit van een concilie af te wachten, en ook tegenover roomse conciliën, volkomen gerechtvaardigd achtten”.

* * *

Dit alles is duidelijk en wordt onder ons algemeen aanvaard.

Maar daarmee zijn we nog niet klaar met de vraag **hoe** art. 31 moet worden gehanteerd. Laat ik om te illustreren waar het hier om gaat een kleine geschiedenis vertellen.

Toen Prof. Schilder geschorst was, kwamen in Amersfoort een aantal mannen uit het gehele land bij elkaar om te beraadslagen over wat er in die hachelijke situatie moest worden gedaan. (Tussen haakjes: vrucht van de arbeid van deze vergadering waren o.a.: „Rondom „1905”” en het bezwaarschrift van de Proff. Dooyeweerd en Vollenhoven). De voorzitter van die bijeenkomst zei in zijn openingswoord o.a., dat we moesten proberen Prof. Schilder voor de gereformeerde kerken en de gereformeerde kerken voor Prof. Schilder te behouden. Nauwelijks was hij evenwel uitgesproken of Ds. Holwerda en Ds. Visee vroegen het woord. In wat zij zeiden stelden ze de vraag waar het toen om ging vlijmscherp. Zijn we hier bijeen, zo was de kern van hun vraag, voor een **Schilder**-zaak of voor een **kerk**-zaak? Als namelijk de situatie zo is, dat aan Prof. Schilder **persoonlijk** groot onrecht is aangedaan door hem op onvoldoende gronden te schorsen, dan zullen we moeten protesteren, maar tegelijk en zo dat onrecht dragen. Gaat het evenwel in de procedure-Schilder om de **kerk** als zodanig, komt in zijn zaak de **prediking** der kerk aan de orde en wordt die aangetast, worden we gedwongen iets te leren, dat niet naar de Schrift is — dan moeten we **neen**-zeggen onverschillig wat daarvan ook het gevolg moge zijn.

Men zal de tendens van dit spreken wel verstaan.

Het hanteren van het 2e lid van art. 31 is een uiterst belangrijke daad. Het is ook een ontzaglijk **verantwoordelijke** daad. Want zeker, de volle verantwoordelijkheid voor het nemen van verkeerde besluiten rust op die vergadering, welke ze nam. Maar het **neen**-zeggen daartegen komt voor de volle verantwoordelijkheid van hen, **die deze besluiten afwijzen**.

En tot die verantwoordelijkheid behoort ook het al of niet aanvaarden van een uit dat neen-zeggen voortvloeiende **breuk** in de kerk!

Voor Holwerda en Visee en nagenoeg de gehele vergadering van toen stond het vast, dat als de schorsing van Prof. Schilder enkel en alleen een hem **persoonlijk** aangedaan onrecht was, men een breuk met de kerk dáárom niet mocht aanvaarden. Dan moest men het onrecht dragen, met dien verstande, dat men rusteloos bleef werken om het ongedaan gemaakt te krijgen.

* * *

Ook over deze kwestie heeft Calvijn zeer duidelijk onderwijs gegeven.

Al was uiteraard in zijn dagen nog van geen art. 31 sprake!

Laat ik iets noemen.

Toen Calvijn en Farel in Genève uit het ambt gejaagd en uit die stad gebannen waren, stelde de Raad een paar andere predikanten in hun plaats aan. Calvijn gaat dan fel tegen deze mannen te keer. Hij noemt ze voluit indringers en onwettige ambtsdragers.

Zijn trouwe volgelingen in Genève zijn het daarin roerend met hem eens en willen daaruit nu deze consequentie trekken, dat ze niet meer bij deze mannen in de kerk mogen komen en niet meer bij hen ten avondmaal gaan.

Maar wat doet Calvijn?

Met alle macht bezweert hij de zijnen zo **niet** te doen. Neen, ze mogen die nieuwe predikanten niet als wettig aangestelde dienaren beschouwen! Ze mogen niets dat kwaad is goed noemen. Maar ze mogen zich evenzo tot geen prijs van de kerk afscheiden! Want de kerk van Genève heeft officieel de ware leer als grondslag der kerk aanvaard. En dáárin is geen verandering gekomen toen Calvijn werd weggejaagd. Het fundament, de substantie der kerk bleef, welke slechte dingen er ook geschied waren en hoe gebrekkig de prediking nu ook was, toch nog intact. Letterlijk schreef hij: „Onder christenen moet een zo grote afkeer van scheuring zijn, dat ze die, voor zover het maar enigszins mogelijk is moeten vermijden. Voor de dienst des woords en de sacramenten moet men zo grote eerbied koesteren, dat waar men ziet, dat deze nog voorhanden zijn, men het er voor moet houden, dat daar een kerk is. Daar het nu onder de toelating Gods geschied is, dat de kerk van Genève door deze dienaars, wie en hoe ze verder ook mogen zijn, bestuurd wordt, is het beter, dat, wanneer de broeders de kentekenen van de kerk daar zien, zij zich niet onttrekken aan de avondmaalsgemeenschap. Dat daar enige onzuivere leringen worden verkondigd staat dat niet in de weg. Want er is immers niet één kerk, welke niet enige overblijfsels van de vroegere onwetendheid heeft overgehouden. Ons is het voldoende, indien de léér waarop de kerk van Christus gefundeerd wordt, haar plaats heeft en houdt.

Ook de omstandigheid, dat iemand, die niet alleen op bedriegelijke wijze in de positie van een waar dienaar des woords is ingeslopen, maar zich daarin zelfs op schandelijke wijze heeft ingedrongen, niet voor een wettige herder gehouden wordt, houdt ons daarvan niet terug! Er is immers geen reden, waarom ieder particulier persoon zich door bezwaren als deze in de war zou laten brengen! De sacramenten — niet de dienaren — brengen in de gemeenschap met de kerk. Laten de broeders het dus verdragen, dat het avondmaal door de handen van hen wordt uitgereikt van wie ze zien, dat ze deze plaats innemen. Of dit terecht of ten onrechte het

geval is — daaromtrent kunnen ze, hoewel hun dat zelf aangaat, hun oordeel opschorten tot een rechtelijke beslissing daaromtrent plaats vindt. Indien de geneefse broeders op zo'n wijze van het ambt der predikers gebruik maken is er toch geen gevaar, dat het er de schijn van zal hebben dat zij dat ambt erkennen, goedkeuren, of op de een of andere wijze als rechtmatig beschouwen. Veeleer leggen zij, door daar op zulk een wijze gebruik van te maken getuigenis af van hun geduld. Namelijk doordat zij hen verdragen, omtrent wie zij van oordeel zijn, dat ze door een officieel vonnis veroordeeld moeten worden”.

Calvijn deed ook in deze situatie wat hij altijd zichzelf en anderen voorschreef. Namelijk: enerzijds het onverzwakt prediken van de norm voor het leven der kerk. Maar tegelijk ook in praktijk brengen, dat het richten van het kerkelijke leven naar die norm met grote wijsheid, liefde, geduld en zachtmoedigheid moet worden nagestreefd. De bekende, puur wereldse, woorden dat het maar moet „buigen of barsten” heeft hij als maatstaf voor het kerkelijke leven diep verfoeid.

Om een juist beeld van Calvijns houding in deze te verkrijgen moet men weten dat Calvijn tegelijk met het bovenstaande schreef, dat, indien hij in die situatie in Genève het Avondmaal zou **bedienen**, hij heiligschennis zou plegen. Want als hij dat deed, zou hij door die daad vooreerst de wettige dienaren van die stad als wettige ambtsdragers hebben erkend. En voorts zou hij er ook verantwoordelijk zijn voor de zonde, dat in die dagen de „grote hoop”, zonder enige keur aan te leggen tot het Avondmaal werd toegelaten. Calvijn maakt dus scherp onderscheid tussen de verantwoordelijkheid van de ambtsdragers en de gewone gelovigen. Voor die gelovigen gold ten aanzien van het aangaan alleen het voorschrift dat ze **zichzelf** zouden beproeven. Indien het Avondmaal bediend werd in een gemeenschap, welke de kenmerken van de kerk vertoonde en dat geschiedde naar de instelling van Christus dan konden en moesten de gelovigen na zichzelf beproefd te hebben rustig aan het Avondmaal aangaan en de zegen des Heren verwachten. Grotere verantwoordelijkheden legde de Here hun wat dat betreft niet op. De ambtsdragers ontvingen evenwel een veel omvangrijker verantwoordelijkheid. Want aan dezen was o.a. opgedragen het handhaven van de tucht zowel over ambtsdragers als over de leden!

* * *

Natuurlijk was de situatie waarin Calvijn de boven geciteerde woorden schreef een andere dan die waarin thans personen en kerkelijke vergaderingen worden geconfronteerd met de toepassing van art. 31 der kerkenordening.

Maar het wezenlijke van wat Calvijn toen zei, geldt voor alle tijden.

En dat is dit, dat de besluiten van meerdere vergaderingen als daarbij de eenheid van Christus' kerk op het spel staat alleen dan mogen verworpen worden als de **substantie**, het **fundament** der kerk — dat is dus de leer, waarin ook de fundamentele beginselen van de kerkregering zijn vervat — in geding is.

En voorts mag dat verwerpen alleen geschieden als alle middelen, welke kerkleden en kerkelijke vergaderingen ter beschikking staan om die besluiten ongedaan gemaakt te krijgen, ook inderdaad zijn gebruikt.

Het hanteren van art. 31 als dat geschiedt uit eigengereidheid, koppigheid, zelfhandhaving, sectarisme; kortom, als het niet geschiedt uit werkelijke geloofsgehoorzaamheid aan Christus, en dus uit werkelijke zelfverloochenende liefde tot de kerk en de broeders is een gruwelijk ding.

C. VEENHOF.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Ontcijferde Psalmreformatie

Wanneer u het geduld hebt gehad, de beide vorige artikelen „Becijferde Psalmreformatie” te lezen, en de stugge grafieken te volgen, dan zijn u enige dingen reeds duidelijk geworden. Want cijfers kunnen wetenschappelijke en statistische waarde hebben, maar de feiten achter de cijfers zijn toch interessanter. Welnu, deze willen wij thans uitstellen.

I. Allereerst kunnen wij met blijdschap constateren, dat de psalmen — die in de dertiger jaren een vrijwel gesloten boek betekenden — thans in ruime mate allerwege aandacht krijgen.

II. Voorts concluderen wij, dat de vrijgemaakte kerken in het toenemend gebruik van het psalmboek aan de spits staan.

III. Deze beide conclusies maken wij onder het voorbehoud, dat het gegeven cijfermateriaal inderdaad juist en representatief was; en dat wij thans niet op onze lauweren gaan rusten.

Ad I. Zoals wij zeiden: in de dertiger jaren vormden de psalmen een vrijwel gesloten boek. Hadden wij gereformeerden de psalmen dan niet lief? Ongetwijfeld, zei dr. K. Schilder in zijn „Bij Dichters en Schriftgeleerden”, maar dan met een platonische liefde. Want wij kenden de psalmen vrijwel niet.

Datheen's berijming van 1566 heeft in de twee eeuwen van zijn gebruik talloze critieken moeten doorstaan; werd vele tientallen malen door nieuwe berijmingen terzijde gestreefd. Zo ging het ook met onze staatsberijming van 1773: ze werd ingevoerd met dwang, met kerkelijke zowel als straatgevechten; ze heeft bijna twee eeuwen haar ballast aan piëtistische en remonstrantse invloeden meegesleept; en ging al die jaren mank aan haar prosodische tekortkomingen.

Reeds 125 jaar geleden deden de Chr. Gereformeerde Kerken van Zuid-Gelderland een poging, om de staatsberijming te vervangen te krijgen door een meer aanvaardbare psalmbundel. Ongeveer zestig jaar geleden deed ds. J. W. Gunst van Woerden zijn oproep aan ons volk, en onderstreepte die door verscheidene pogingen tot nieuwe psalmberijmingen te publiceren. Sedert dien schonk dr. A. Kuyper aandacht aan deze zaak; alleen stimuleerde hij de nodige arbeid allerminst, doordat hij het vertrouwen uitsprak: dat God wel een nieuwe psalmberijming zou schenken, wanneer dat Zijn wil mocht zijn. Dr. J. C. de Moor deed een poging, de psalmen in hun frisse ritmische stijl te gaan zingen, door de authentieke melodieën aan te passen aan het metrum van de tekst; waarbij hij natuurlijk de paarden achter de wagen spande, en meer respect toonde voor de aanvechtbare berijmingen dan voor de klassieke melodieën! Dr. K. Schilder toonde, door scherpe en geestige critiek, de onmogelijkheid aan om een psalmberijming, zoals wij bezitten, in de tegenwoordige tijd in de gereformeerde kerken ingevoerd te krijgen.

Toen kwam in 1936 plotseling de nieuwe psalmberijming van ds. H. Hasper. Oorspronkelijk gereformeerd predikant, met het hersteld verband de gereformeerde kerken verlaten, belandde deze auteur tenslotte in de hervormde kerk. Zijn psalmberijming gold zeker niet allereerst de gereformeerde kerken, maar zijn „oecumenisch idealisme” schonk deze nieuwe berijming aan alle kerken, welke zich tot het Christendom rekenen. Hier is sprake van een nationale daad: waar hervormden en gereformeerden, baptisten en vele anderen op reageerden; ja, waar de roomse kerk op antwoordde door het psalmboek, dat sedert Calvijn op de index had gestaan, voor rooms particulier gebruik vrij te geven.

En zeker had het Psalter-1936 zijn kwaliteiten: vertaald uit de grondtekst, prosodisch-verantwoord tot de ritmische wijzen, waren de psalmen hier zingend berijmd, en berijmd gezongen. Al mocht er op de notatie der wijzen, op enkele critieke details, door musicologen wel het een en ander aan te merken zijn, men mocht hier terecht spreken van zeer zingbare psalmdichten. Bovendien is er nog veel aar geschaafd, voor de ver-

beterde editie van 1949 door de gereformeerde kerken (in synodaal verband) met algemene stemmen voor kerkelijk gebruik werd aanvaard.

En de gevolgen bleven niet uit. Er ontstond een stichting, die zich de verbeterde psalmzang ten doel stelde. Er werden psalmzangconferenties belegd, cursussen voor psalmzangleiders georganiseerd, en talloze kerkelijke psalmzang-avonden gehouden. De kerkmensen gingen ijverig oefenen; koren kregen belangstelling voor de psalmen (die zeer zingbare liederen bleken te zijn; en wat een wonder, waar de melodieën rechtstreeks uit het franse chanson stammen!), en ons land geneerde zich niet meer zo zeer voor het psalmboek.

De min of meer onbekende wijzen werden ontdekt als zeer muzikaal en prettig zingbaar. Ons gezang 17 kreeg de (totaal onbekende) wijs van ps. 54, en werd favoriet. Ook andere wijzen kregen plotseling een bekoring (als ps. 23) die in de plaats trad van de tegenzin, welke gegroeid was uit het abnormale, isoritmische gebruik der laatste eeuwen. De terugkeer tot het authentieke ritme der psalmen (een eerste wezensbestanddeel, willen de psalmwijzen tot de muziek gerekend worden!) — reeds door dr. A. Kuyper in zijn Stone-lezingen aanbevolen — bracht mee een tempo-versnelling en de mogelijkheid van meer coupletten te zingen. De elders (onder invloed van di Gerretsen en Creutzberg) ontstane tendensen: om de gemeente meer actief te maken in de eredienst, vond haar gunstige neerslag in de orthodoxe kerken, die zich op de psalmzang wierpen. En ook waar nog niet ritmisch gezongen wordt, is het zangtempo opgevoerd van 40 lettergrepen per minuut tot plm. 70; een tempo, dat bepaald gejaagd lijkt, en dat dringt tot ritmisch zingen, waarbij de natuurlijke tijdsverhoudingen (en dus het evenwicht) hervonden worden.

En hoewel momenteel de hervormde kerk, zowel als de beide groepen gereformeerde kerken, het psalter-1949 (vrijwel) geheel hebben losgelaten, toch moet met nadruk vastgesteld worden dat ds. Hasper — die in 1955 zijn psalmen zelfs in het maleis uitgaf — ons volk de psalmzang heeft hergeven; ons de muzikale schoonheid en Schriftuurlijke diepte van een goede psalmberijming voor ogen stelde; en voor ons een onontgonnen gebied vol delfstoffen exploreerde.

Ad II. Het zou ons pijnlijk hebben teleurgesteld, indien het cijfermateriaal iets anders had opgeleverd. Want bij „vrijmaking” behoort „wederkeer”, te weten wederkeer naar het Woord. De „vrijmaking” heeft, voorzover ze inderdaad zuivere reformatie was, ons dan ook weer de breedte en diepte van de psalmen gewezen, die — hoe stuntelig en aanvechtbaar ook — Gods Woord in zingbare vorm betekenen.

Niet alleen wordt bij ons veel meer gezongen dan voorheen; maar vooral wordt thans uit een veel groter deel van de psalmbundel gezongen. Misschien niet overal; maar de cijfers uit Nunspeet — gevormd door een groot aantal predikanten uit het gehele land — geven een o.i. redelijk beeld van de vrijgemaakte kerken in Nederland. En de cijfers uit Breda tonen wel duidelijk aan, hoe groot daarbij de invloed van een enkele predikant vermag te zijn. Dit voorbeeld zij al onze dienaren des Woords ter navolging aanbevolen; zij zullen hun kudden in grazige weiden brengen!

Augustinus zei reeds: niemand kan Gode waardige dingen toezingen, als hij ze niet eerst van Hem ontvangen heeft; wanneer wij de psalmen zingen zijn wij zeker, dat God ons de woorden in de mond legt, alsof Hijzelf ze in ons zingt om zijn eer te verhogen.

De kerkreformatie Luther noemde de psalmen: een school, waarin men het geloof in God en een goed geweten voor God kan oefenen; een kleine Bijbel, en een kort begrip der beide testamenten.

Calvijn wees erop, dat de psalmen gedicteerd zijn door de Heilige Geest, en stelde vast: wij wensen dat de kerk de psalmen gaat zingen, overeenkomstig het voorbeeld

van de oude kerk, en naar de leer van Paulus.

Wanneer wij ons kinderen der reformatie noemen, zonen van Calvijn, dan moeten wij nimmer vergeten dat bij de oudtestamentische reformatie telkens weer teruggegrepen werd op de levietische kerkzang en de instrumentale muziek, als een „gebod Davids”, zelfs een „gebod des HEEREN”, (Neh. 12 : 24 ; 2 Kron. 29 : 25—31 e.a.); en waarbij gesproken werd over „instrumenten der muziek Gods”, evenals in Openb. over „ceters Gods” sprake is. Bijzonder zij, die met de reformatie der kerk ernst maken, bedenken, dat Calvijn — nog maar 4 eeuwen geleden — de kerk zelf tot het zingen van Gods Woord bracht; en dit na duizenden jaren, waarin de kerk in de eredienst gezwegen had!

Waarlijk, het zou ons hebben teleurgesteld, wanneer niet gebleken was dat de „vrijmaking” ook op het punt van de waardering der psalmen duidelijke taal sprak. Taal van wederkeer.

Wij hebben goede papieren. Was het niet onze broeder A. Janse, die — in een tijd, waarin de gereformeerde kerken hemel en aarde bewogen, om toch maar vrije gezangen „naast” de psalmen te mogen zingen; in een tijd, waarin de belijdenisschriften der kerken op de helling zijn geweest; — was het toen niet onze broeder A. Janse, die ons volk de ogen opende voor de essentie van de kerkzang, met zijn wonderschone boekje „De heerlijkheid der Psalmen, als liederen des Verbonds”?

Ad III. Inderdaad nemen wij aan, dat het gegeven materiaal juist en behoorlijk representatief is. De herleiding van diverse gegevens tot dezelfde noemer biedt voorts een garantie, dat de cijfers de moeite van het overwegen waard zijn.

Vandaar dat wij de vrijmoedigheid namen te spreken over psalmreformatie. Wij nemen dus deel aan de actie: om onze kerkelijke psalmzang te normeren naar het Woord.

Voor wat de inhoud, de essentie van die zang betreft is dat natuurlijk onmogelijk: de Psalmen zijn Gods Woord. Maar voor wat onze vormgeving betreft zijn we nog lang niet klaar. Het is nog veel te vroeg om in de vrijloop te gaan.

We zullen — en spoedig ook, willen we onze jeugd geen onnodige en onbehoorlijke lasten opleggen — moeten komen tot een goede berijming, die Gods Woord in onze moderne taal zingbaar maakt, zonder daar aan toe te doen, zonder daar van af te doen.

We zullen voorts ook, willen we bij psalmzang inderdaad van zang, d.i. van muziek kunnen spreken, de psalmwijzen moeten herstellen in de oorspronkelijke luister, waarin ze door de rusteloze werkzaamheid van Calvijn destijds zijn geschonken aan de gemeente van Genève.

Over die beide zaken zullen wij voorlopig nog wel niet uitgepraat zijn. En over die andere: dat wij in onze psalmzang tegen de HEERE spreken, met de kerk aller tijden (en niet maar wat voor onszelf bezig zijn, zoekend eigen religieus genot), daarover valt wellicht ook nog wat te zeggen.

Misschien komen we dan nog eens toe aan de kwestie: hoe we de kerkelijke massazang oit in die vorm kunnen bouwen, dat een buitenstaander daar niet meer van schrikt als van een verouderd, a-cultureel bedrijf!

Zo blijft er dus veel te wensen over. En we mogen elkaar opwekken om — ieder voor zijn eigen deel — mee te werken aan een doorgaande reformatie van onze psalmzang. Opdat ons „gezongen lofoffer” (Hebr. 13 : 15), onze „varren der lippen” (Hosea 14 : 3), schoon en gaaf en ongeschonden en voor de HEERE aannemelijk mogen blijken te zijn.

Streven wij daarnaar? Vechten wij daarvoor?

Of verteren we elkaar en onszelf in onze broedertwisten?

Er is een spreekwoord dat zegt „wo man singt, dort lass dich ruhig nieder; böse Menschen haben keine Lieder”. We kunnen dat ook omkeren en zeggen: waar het hart boos is, komt de mond niet tot zang. Maar goed ook; wat zou die zang wel vals zijn!

Maar de Schrift zegt ons: Leert en vermaant elkander in alle wijsheid; en zingt de Heere met psalmen, lofzangen en geestelijke liederen, Gode dankende in uw harten, Col. 3 : 16.

D. W. L. MILO.

Buitenlandse kerken

een honderdjarige

IV

Verandering

Het vijftigjarig bestaan van de Christelijke Gereformeerde Kerk in de Ver. Staten van Amerika, is in 1907 feestelijk herdacht. In het schitterend uitgevoerde gedenkboek van de **Eerste Chr. Geref. Kerk** te Grand Rapids, dat dezer dagen verschenen is, ter gelegenheid van het eeuwfeest, staat, tussen vele prachtige foto's, ook een foto van het interieur van het kerkgebouw, waarin men bij gelegenheid van het halve-eeuwfeest de herdenkingsdienst heeft gehouden. Een eenvoudig, sober interieur. Nuchter, helder, duidelijk. Een kerkgebouw, om het Wóórd te hóren. Een gebouw dat in het inwendige, weinig bevat om de aandacht af te leiden van de man op de kansel.

Er is in de vijftig jaren daarna wel veel veranderd in het interieur van sommige kerkgebouwen, maar ook in het exterieur. In de liturgie, de eredienst, de predikantskleding. Dat behoeft op zichzelf niet te verbazen. Bij ons is in deze laatste vijftig jaar ook veel veranderd. De dominees gaan niet langer in deftig zwart gekleed. Dat was in 1907 in onze kerken, zonder uitzondering gebruikelijk. Toen droegen de dominees uitsluitend lange, zwarte kleding, jaquet of geklede jas. En een hoge hoed. Kijk nou eens. Vele gemeenteleden hebben hun dominee nooit met een hoge hoed gezien. En een jaquet? Dat is goed voor de zondag, maar in de week gaat de dominee gekleed als iedere heer, in alle mogelijke „herenkleuren”.

In onze eredienst is ook wel een en ander veranderd. Onze diensten zijn aanmerkelijk korter dan in 1907. We zingen vlugger. Op verschillende plaatsen zingt men ritmisch. Op andere plaatsen poogt men dat te doen. Van ritmisch zingen was in 1907 in de verste verte geen sprake. En wat zijn onze kerkgebouwen niet anders, smaakvoller ingericht als toen. Als we tenminste over een kerkgebouw kunnen beschikken. Bij dat laatste speelt het geld een grote rol. Kerkgebouwen zijn, vooral in de grote steden, haast niet meer te betalen. Maar als we het geld ervoor bij elkaar kunnen brengen, dan bouwen we niet meer als men dat in 1907 deed.

Zo is in Amerika ook veel veranderd in de laatste vijftig jaar. Daar veel meer dan bij ons. Daar heeft men hoger levensniveau bereikt. Daar heeft men niet geleden onder de tweede wereldoorlog zoals wij daar onder geleden hebben. Men heeft wel grote inspanningen zich moeten getroosten, maar men heeft in het land zèlf, niet zoveel van de ellende gemerkt. Men is er luxueus gaan leven. Dat is ook in het kerkelijke leven te merken. Mooie kerkgebouwen. Doelmatig ingericht. Zeer praktisch gebouwd. Het Amerikaanse volk is zakelijk en praktisch ingesteld. Men is, méér dan bij ons, de kerkdiensten gaan verlevendigen. Meer gezangen gaan invoeren. Men heeft zich enerzijds vrij weten te houden van de algemene geest der Amerikaanse religieusiteit, maar anderzijds niet. Men bewaarde zijn „isolement”. Had zijn eigen christelijke scholen, zoveel als het maar even kon. Men had in Grand Rapids zijn eigen middelbare school (Calvin College). Men had, ook te Grand Rapids zijn eigen opleidingschool voor de dienst des Woords. Men liet zijn aanstaande predikanten niet studeren aan de grote Amerikaanse universiteiten, maar aan de eigen opleidingschool, onder leiding van eigen mensen, die het Nederlandse Calvinisme hadden ingedronken, en die het Calvinisme van Kuyper en Bavink in Amerika trachtten te bewaren.

Men heeft dat allemaal nog. Maar toch is het niet meer zoals het voorheen was. En nu bedoel ik niet dat het niet meer zo is als vroeger, wat het uitwendige aangaat, wat de inrichting van de kerkgebouwen en de kleding van de dominees betreft. Neen, de geest is aan het veranderen. Men zal in deze tijd de kerk niet meer verlaten, bijvoorbeeld, om soortgelijke kwesties als waarom honderd jaar geleden die eerste kerkelijke voortrekkers dat deden. Een man als Gijsbert Haan, waarover we in ons eerste artikel hebben

geschreven, die brak heel alléén met de gemeente te Grand Rapids, omdat deze bij de Oude Hollandse Kerk was aangesloten, een kerk waar men gezangen zong. Een kerk, waar predikanten een boekje van een zekere Engelse dominee Baxter, hadden aanbevolen, een boekje waarin dingen stonden, die niet overeenstemden met de inhoud van de Dordtse Leerregels. Dingen, die als je heel goed toekeek, remonstrants waren.

Deze Gijsbert Haan wordt op het jubileum, zoals dat pleegt te gaan op jubilea, geweldig in de hoogte gestoken. Dat is bij het vijftigjarig jubileum in 1907 al behoorlijk gebeurd, dat zal nu, na een eeuw nog krasser gebeuren. In het schitterende gedenkboek van de First Christian Reformed Church of Grand Rapids, dat ik hierboven noemde, verlucht met magnifieke foto's, komt een uitvoerige levens- en persoonsbeschrijving van Haan voor, gedrukt op fijn papier, een lust voor het oog. Maar het is stellig zó, dat het huidige geslacht zich geen zorgen meer maakt om de dingen waarover Haan heeft wakkèr gelegen, waarmee hij heeft geworsteld, omdat hij zag dat het ging om het behoud van het erfdeel des Heren, om het behoud van het nageslacht, om de gedoopte kinderen der kerk, het zaad des verbonds.

Het huidige geslacht zoekt de eenheid van de kerk in de zogenaamde breedheid en **niet in de diepte en de zuiverheid** der leer. Het huidige geslacht is gegrepen door de geest van valse synthese en valse ecumeniciteit. Dat is in de Christ. Geref. Kerk in Amerika, niet minder dan het hier te lande in brede kringen der niet vrijgemaakte Geref. Kerken het geval is.

Daar is veel, zeer veel veranderd in de laatste halve eeuw.

In het begin van deze laatste helft der eeuw, heeft men gestreden tegen het indringen van vreemde leer. Ik noem hier de geschiedenis van de afzetting van prof. dr. R. Janssen. Prof. Janssen was hoogleraar aan de opleidingschool voor de dienst des Woords te Grand Rapids. Hij doceerde de oudtestamentische vakken. Op de synode van 1920 was een aanklacht van vier hoogleraren-collega's tegen het onderwijs van dr. Janssen of liever tegen het feit, dat het curatorium geen acht had geslagen op de protesten en klachten, die deze vier hoogleraren eerst dáár hadden gebracht, tegen uitlatingen van dr. Janssen in zijn collegedictaten. Het werd een kwestie die veel stof deed opwaaien. Hetgeen niet te verwonderen is. Het was geen kleinigheid, dat tegen een hoogleraar aan de School der Kerken zulk een ernstige aanklacht moest worden ingediend, en dan nog door zijn eigen collega's.

Het eind is geweest dat dr. Janssen is afgezet. In een figuur als die van dr. Janssen brak de geest door, die „oosters licht” noodzakelijk achtte voor „westers” Schriftonderzoek, een geest, die ook in de kerken hier te

lande niet altijd afwezig is geweest. Denk aan de Geelkerkenaffaire en de synode van Assen in 1926. De deputaten van de synode van 1920 in Amerika waren van mening, dat dr. Janssen de „menselijke factor” in de heilige Schrift te zwaar accentueerde. Zoals ze ook van mening waren, dat Danhof en Hoeksema de „goddelijke factor” te zwaar accentueerden. Voor de aardigheid geef ik dat hier door. Merkwaardig dat wij, na een kwart eeuw, deze wetenschappelijk-theologische termen schier niet meer gebruiken. Hoe veranderlijk is zelfs in de theologie, de „koningin” der wetenschappen, de terminologie, binnen enkele jaren in onze eeuw. ¹⁾

In diezelfde tijd ongeveer heeft men ook gestreden tegen overaccentuering van de „goddelijke factor” in theologische zaken, zoals de deputaten der synode in 1924, de opvattingen van de predikanten Danhof en Hoeksema aanduiden. Daarover hopen wij de volgende keer iets te schrijven. Nu volstaan wij met het memoreren ervan.

In dit artikel wilden wij uw aandacht richten op het feit dat er veel veranderd is. Men zou nu zich waarschijnlijk niet meer kerkelijk zo druk maken over soortgelijke kwesties. In het aprilnummer van de periodiek „Progressive Calvinism” wordt nadrukkelijk geschreven en met de stukken aange-toond, dat in de kringen van de opleidings-school te Grand Rapids vandaag de dag, geen overaccentuering van de „menselijke factor” in de heilige Schrift plaats vindt, maar dat er wèl een opmerkelijke sympathie aan de dag treedt voor de agapè-opvattingen van de Zweedse theoloog Nygren, welke opvattingen stellig niet in overeenstemming zijn met de gereformeerde belijdenis. In hetzelfde nummer van deze periodiek wordt gesignaleerd, hoe in een boek van een van de leidinggeven-de figuren in de kringen van de hogeschool en Calvin College, machteloosheid in het bestrijden van de communistische economische theorieën zou blijken. De schrijver van het artikel in genoemde periodiek, vindt dit heel erg. Indien hij gelijk heeft in zijn kritiek op het bedoelde boek, is het ook heel erg. Een soort machteloosheid om de gevaren van deze tijd tot op de bodem te doorzien en te bestrijden, constateert deze schrijver bij een bepaalde richting in de kringen van de hogeschool en Calvin College.

We zwijgen hier over de veranderde opvatting in morele praktijken. Het is wel bekend hoe, al tientallen jaren vóór de laatste wereldoorlog, de praktijk der Amerikaanse kinderbeperving, in de kringen der Christ. Geref. Kerk in Amerika, voluit werd aangehangen en wie zich daartegen keerde, werd niet helemaal serieus genomen. Uitlatingen ter zake van dit punt, in het bekende boek van dr. Schippers, die menigeen onder ons tot veront-rusting brengen, komen, vergeleken bij de opvattingen met betrekking tot dit punt in de Chr. Geref. Kerk in Amerika, een dertig jaar achterop.

A.

J. MEESTER.

¹⁾ 25 jaar geleden werden de termen „goddelijke” en „menselijke factor” in het theol. spraakgebruik inzake de inspiratie, vaak gevonden. In de kringen der Christ. Geref. depp. in Amerika, werden deze termen ook in 'n andere betekenis gebruikt, zoals blijkt. J. M.

Economische aspecten

V.

In artikel 19 van het voorgestelde Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap wordt bepaald op welke wijze door de landen van de Euromarkt hun gemeenschappelijk douanetarief, dat toegepast zal worden bij invoer van goederen uit landen buiten de Gemeenschap, zal zijn ingericht. Tot nu toe had ieder land zijn eigen systeem van heffing van invoerrechten met een eigen, autonoom bepaalde indeling naar groepen en artikelen. Hierin zal nu een grondige verandering komen. Dit zal nu niet langer van land tot land zelfstandig kunnen worden beslist, het zal deel gaan uitmaken van de gemeenschappelijke economische politiek, zoals deze zal worden gevolgd door

de landen van de Euromarkt. Dit betekent dus, dat de landen van het z.g. Klein-Europa bij het tot stand komen van het Verdrag eenzelfde tarief gaan heffen volgens eenzelfde indeling naar groepen van artikelen en afzonderlijke artikelen, per tariefpost dus. Dit z.g. buitentarief, dat onderscheiden is van het binnentarief, dat geldt voor de zes landen onderling bij hun handelsverkeer, zal worden berekend volgens het systeem van het rekenkundig gemiddelde te nemen van de invoerrechten, die per 1 Januari 1957 geheven zullen worden in de 6 deelnemende landen. Daarbij wordt dan Benelux als één geheel gerekend. Het tarief van Benelux, West-Duitsland, Frankrijk en Italië wordt dus opgeteld en door vier gedeeld. De uitkomst, die dan wordt verkregen, vormt het gemeenschap-

pelijke buiten-tarief voor de toekomst. Italië heeft in het voorgestelde verdrag reeds een voorbehoud laten opnemen, dat dan het Italiaanse tarief vooraf zal dienen te worden verhoogd met de 10% tijdelijke korting, die in dat land momenteel geldt. Alle producten, waarvan het nieuwe buitentarief volgens dit systeem zal worden bepaald, komen voor op een lijst A. Er zijn evenwel ook nog producten voorkomende op lijsten B.C.D.E.F. en G. In iedere lijst is een aparte uitzondering belichaamd van dit algemeen systeem, dat wij in het voorgaande bespraken.

Om te beginnen met de producten van lijst B, daarvan geldt, dat deze, hoofdzakelijk uit grondstoffen bestaande, onderworpen zullen zijn aan een buitentarief van maximum 3%. Voor de producten, voorkomende op lijst C, voornamelijk halffabrikaten, bedraagt dit maximumtarief 10%. Op lijst D komen voor de producten van de anorganische chemie. Daarvoor is het maximumtarief 15%. De producten van de anorganische chemie treffen wij aan op lijst E en vallen onder een maximumtarief van 25%. Op lijst F worden een aantal producten opgesomd, waarvoor dit systeem van het rekenkundig gemiddelde niet wordt gevolgd, zonder of met een maximumgrens. Daarvoor zijn namelijk door gemeenschappelijke douane experts ineens percentages voor elk der posten aangegeven.

Op deze lijst komen ook een aantal producten voor, waarvoor het invoerrecht bij het buitentarief op nul is bepaald. Daaronder vallen b.v. producten als ruwe aardolie, ruw koper en nikkel, ruwe katoen, ruwe huiden etc.

Tenslotte is er dan ook nog een lijst G, waarvan geldt, dat het tarief nog moet worden vastgesteld door onderhandeling. Elk van de 6 deelnemende landen kan aan deze lijst nog andere posten toevoegen tot een maximum van 2% van de totale waarde van zijn invoer uit landen buiten de Gemeenschap gedurende 1956. De Europese Commissie neemt alle initiatieven nodig om te bereiken, dat deze tariefonderhandelingen worden ondernomen voor het eind van het tweede jaar van het in werking treden van het Verdrag en beëindigd voor het einde van de eerste van de 3 etappen. Slaagt men er voor bepaalde producten niet in tot een regeling te komen, dan worden de rechten tot het eind van de tweede etappe eenstemmig vastgesteld door de Raad van Ministers op voorstel van de Europese Commissie en daarna met gekwalificeerde meerderheid. Op deze lijst treft men artikelen aan als organische kleurstoffen, synthetische rubber, ruw hout, metalen als lood, magnesium, zink, molybdeen, motoren voor automobielen en voor vliegtuigen en schepen, horloges etc.

In artikel 23 wordt bepaald hoe dit alles nu in zijn werking zal gaan. Voor die tariefposten, waarbij blijkt, dat het bestaande tarief in de 6 landen niet meer dan 15% afwijkt van het nieuw gevonden tarief, wordt dit nieuwe tarief toegepast aan het einde van het vierde jaar na het in werking treden van het Verdrag. In de andere gevallen vermindert ieder land het verschil tussen het oude en het nieuw gevonden tarief met 30%, eveneens aan het eind van de eerste etappe. Aan het eind van de tweede etappe wordt dat verschil vervolgens weer met 30% verminderd.

Voor de tariefposten, voorkomende op lijst G, moet ieder deelnemend land binnen 6 maanden nadat de Raad van Ministers het invoerrecht heeft vastgesteld, het tarief toepassen, dat uit bovenstaande regeling zou voortvloeien. Aan het eind van de overgangsperiode moet het gemeenschappelijk buitentarief integrale toepassing vinden.

In geval van bijzondere moeilijkheden in een deelnemend land kan de Europese Commissie toestaan de toepassing te vertragen. De tijdsduur is beperkt en het mag niet meer betreffen dan 5% van de totale waarde van de importen uit derde landen van de betreffende deelnemer aan het Verdrag. Wanneer de Europese Commissie vaststelt, dat er binnen de landen van de Gemeenschap van bepaalde producten onvoldoende productie is voor de voorziening van een land en bovendien komt vast te staan, dat dit land voor zijn voorziening steeds sterk afhankelijk is geweest van invoer van deze producten uit derde landen, dan kan ook hulp worden geboden, doordat de Europese Commissie dan voor die posten tariefcontingenten voor-

Eis Daimona

van Geerten Gossaert

Laat nu, in angst en pijn,
Meester, mij niet alleen....
Wien heb ik buiten U?
Immers, niet één?

't Liefste dat Jeugd gewon
Naamt ge mij, liefde en eer.
'k Zweeg. Dat de Dienaar niet
Twist' met den Heer!

Vordert Gij alles nu?
'k Zwiig. Want ook dit is recht.
Zijt Gij de Meester niet?
En ik de Knecht?

Maar blijf bij mij, blijf bij mij,
Blijf bij mij, o mijn God!
Maak niet Uw woord te schand,
Maak niet Uw trouw ten spot!

Hoort.... om mijne eenzaamheid
Hoont U 't gemeen....
Laat mij, in angst en pijn,
Meester, niet gansch alléén!

Uit: *Experimenten* (1913); no. XXIV; sedert den 8en druk (1943) no. XXXV.

Een der meest bekende van de weinige religieuze verzen van Gossaert, geliefd om de diepen en bewogen toon. Een gebed, geboren uit de allerpersoonlijkste nood van de ziel, maar gestileerd tot een onpersoonlijk, in zijn grote eenvoud ontroerend schoon gedicht. Alleen een groot dichter kan zó aangrijpend uitzeggen en verbergen tegelijk, wat zijn ziel verscheurt. Meesterlijk is aan begin en eind de psalmtoon getroffen: ps. 73 (laat nu, in angst en pijn....; Wien heb ik buiten U?), ps. 43 (om mijne eenzaamheid hoont het gemeen; — in de druk van 1943 verdiept tot:hoont U 't gemeen). Maar heel het vers dóór is er de taalklank en -kleur van de Heilige bladeren:dat de dienaar niet twist met den Heer!;zijt Gij de Meester niet en ik de knecht?;maak niet Uw woord te schand, maak niet Uw trouw ten spot! En heel het gedicht beweegt zich om de spil van de woorden: ik, Gij, U, mij, Uw, mijn, — die zó geplaatst zijn dat ze het volkomen dragen en maken tot de bijna snikende bede om gemeenschap tussen de ziel en haar God. De diepste tonen van liefde en geloof, van twijfel en opstandigheid vloeien er in samen. En dat heeft dit gedicht voor het volk gestempeld tot de bovenpersoonlijke verklanking van de geloofsworsteling van velen.

De subjectieve betekenis van dit gebed valt slechts te gissen, maar zo heel duister lijkt ze niet. Het smartelijkst accent ligt stellig in de woorden: „Vordert Gij alles nu?”. Over angst en pijn klagen meer verzen, veelal in een bewerking van het verloren-zoon-motief. De tweede strophe heeft daar dan ook menige parallel. Maar hier is de smart dieper; dieper kan het niet, zo ervaart het de dichter. Alles wordt hem nu afgeëist. Hij voelt zich verlaten van zijn God, gans alleen; en anderen, die daar dus van weten, honen er hem om. Voorheen washij zó eenzaam niet. En uit diepen nood klaagt hij, het récht van den Meester erkennend, in áándringende herhaling: blijf bij mij, blijf bij mij, o mijn God! Maak mij niet beschaamd voor de ogen van „het gemeen”, dat hoont: „waar is nu uw God?”.

Gossaert worstelt hier om wat voor hem alles is, — dát is naar allen schijn: zijn charisma, zijn kunstenaarschap! Zo gelezen, gaat voor ons de Griekse titel spreken (de enige in de bundel, naast een kleine twintig Latijnse en enkele Franse). *Eis Daimona*, d.i.: Tot de Godheid. Aan Griekenland heeft de Westerse wereld steeds haar symbolen voor de dichtkunst ontleend. En ook wordt nu duidelijk, waarom in dit zo bijbels klinkende gedicht de woorden Dienaar en Knecht op zo onbijbelse wijze met een hoofdletter zijn gespeld. Daarin uit zich de trots van den begenadigden kunstenaar, die zich dichter weet bij de gratie Gods, in de „éne onzegbre vreugd” van het scheppend spel der poëzie. Bij alle pijn om het verlies van het liefste wat Jeugd gewon, was die hemelse gave hem olie en wijn. Maar ze dreef hem ook in een gewetensconflict tussen de wijze waarop hij zijn dichterschap alleen maar verwerkelijken kon, en een alles vergende, bindende liefde tot God. Vanuit dat bitter conflict, en de smaad die hem dit aanbracht, laat deze klacht zich verstaan. Dat het gedicht midden in de bundel staat, zegt niets, want in de rangschikking heeft de auteur ons opzettelijk misleid¹⁾. Het behoeft ook zeker niet een der laatste te zijn geweest. Van de bede: „Leer mij, wonende in uw vréde, nu zwijgen, Heer!” in het pas later opgenomen gedicht „Sion”²⁾, was hij misschien nog ver verwijderd. Toén kon de hoon dat hij de weg der klerken ging, hem niet meer deren.

J. BOSCH.

¹⁾ J. Haantjes: *Gossaert-Studiën*, in: Leendertse en Tazelaar: Christelijk Letterkundige Studiën I (1925, p. 98.

²⁾ ed. 1943, no. LVII.

stelt, die door de Raad van Ministers dan kunnen worden verleend.

Een soortgelijke regeling bestaat ook voor producten voorkomende op de lijsten E en G, wanneer nadelige gevolgen zouden optreden op grond van veranderde voorziening of onvoldoende voorziening, voor de industrie, die

deze producten verwerkt in een deelnemend land.

Over alle autonome wijzigingen of opschorringen beslist volgens artikel 28 van het Verdrag de Raad van Ministers met eenstemmigheid. Na het verstrijken van de overgangsperiode kan de Raad van Ministers over

wijzigingen in tariefposten van het buiten-tarief beslissen met gekwalificeerde meerderheid. De wijzigingen of opschortingen mogen dan niet meer dan 20% van de betreffende tariefposten bedragen en zij mogen niet langer dan 6 maanden gelden.

Met deze gedetailleerde weergave van de regeling, die voorzien is in het voorgestelde Verdrag van de Euromarkt ten aanzien van de gemeenschappelijke invoerrechten voor producten, die uit derde landen worden betrokken, vertrouwen wij onze lezers, ook al is de opsomming wat droog, enig inzicht te hebben gegeven in deze materie, teneinde het besef levendig te doen worden, dat met name in deze zaak zeer ingrijpende gevolgen uit het Verdrag voor de deelnemende landen kunnen voortvloeien.

Zij gaan immers nu een gemeenschappelijke politiek voeren wat betreft de invoer uit derde landen. Wanneer wij ons niet vergissen is dat wat Nederland betreft ca. 60% van onze totale invoer, zodat wij dus niet meer dan 40% invoeren uit de landen van de deelnemers aan de Euromarkt. Dat betekent, dat wij thans invoerrechten zullen moeten gaan heffen op grondstoffen, waarvoor wij dit tot nu toe niet deden en ook hogere invoerrechten voor weer andere zullen moeten gaan heffen. Hetzelfde geldt voor halffabrikaten en fabriekaten. Nederland is nu eenmaal altijd een land geweest met zeer lage invoerrechten, dit was in ons welbegrepen nationaal belang. Maar landen als Italië en Frankrijk staan er wat dat betreft heel anders voor. Zij hebben steeds hoge tarieven geheven en dwingen ons dus nu als partners met hen mee omhoog te gaan, ook al zullen zij door onze invloed wat gaan dalen met hun tarief. Nu weten wij wel,

dat dit alles geleidelijk aan en in etappen verloopt. Maar in ieder geval wordt de prijs, waarvoor onze verwerkende industrie zijn materialen ter beschikking zal krijgen weer hoger. De vraag is maar, of wij als grondstoffenarm land er niet juist op moeten staan in ons eigen belang, dat deze invoerrechten niet of nauwelijks mogen afwijken van het huidige zeer lage tarief. Doen we dat niet, dan wordt onze productie duurder, kan onze concurrentiepositie ernstig worden bemoeilijkt, die toch al steeds moeilijker gaat worden bij ons stijgend kostenniveau en kan nationale verarming voor de deur staan. Daarbij moet men bedenken, dat landen buiten de Europese Gemeenschap geheel vrij zijn voor hun industrie de invoerrechten zo laag mogelijk te houden en dat zelfstandig te beslissen. Wanneer de Euromarkt er is, beslissen wij dat niet meer autonoom, maar beslist de Raad van Ministers. We zijn dan gebonden. Wanneer wij dan ook te kiezen zouden hebben, al was het alleen maar reeds hierom tussen een plaats onder de deelnemers van de Euromarkt of onder de landen, die tot de vrijhandelszone eventueel zullen gaan behoren, waarover nog nader, dan zouden wij sterk geneigd zijn onze plaats bij de laatste in te nemen en niet bij de eerste. Wij verkiezen nu eenmaal vrijheid boven banden die al te sterk binden met als gevolg dat onze nationale economische vrijheid te zeer in het gedrang zou komen.

Wij menen deze detailkritiek reeds nu te moeten maken, vooruitlopende op onze samenvattende beoordeling, nadat wij hetgeen het Verdrag nog meer bevat nader zullen hebben gezien.

P. GROEN.

langrijkste woordvoerders der Reformatie. Bij het noemen van zijn naam worden bovendien de schimmen opgeroepen van de kettlers der oude kerk: Mani en Marcion.

In het buitenland kwam de critiek op Barth voornamelijk van Rooms-katholieke en Vrijzinnig-protestantse zijde. In Nederland echter „is de hoofdaanval der critiek van de kant der Gereformeerde theologie gekomen”¹⁵⁾. Omdat ook de gereformeerde theologie zich keert tegen modernisme en Rooms-katholicisme, is het probleem „Barth” des te ingewikkelder. Toch is vooral door deze gereformeerde critiek duidelijk geworden, welk een kloof gaapt tussen Barth en Calvin¹⁶⁾.

J. STELLINGWERFF.

¹⁾ Karl Barth, Wageningen 1926, p. 13—29.

²⁾ Karl Barth, p. 159, 161 en 162.

³⁾ Karl Barth, p. 40—44.

⁴⁾ Karl Barth, p. 162.

⁵⁾ Prof. Dr F. W. Grosheide, Karl Barths verklaring van den Brief aan de Romeinen, De Reformatie III—28 van 13 April 1923, p. 220 en 221.

⁶⁾ Prof. Dr G. C. Berkouwer, geboren 8 Juni 1903 te Amsterdam, predikant te Oudehorne 2 Oct. 1927, te Watergraafsmeer 13 Dec. 1931, promotie bij Prof. Dr V. Hepp 28 Oct. 1932, buitengewoon hoogleraar V.U. 11 Oct. 1940, hoogleraar V.U. 30 Sept. 1945.

In De Reformatie schreef Ds Berkouwer hoofd-artikelen over „De Ethiek van Karl Barth”, XI nr. 28—35, 1931.

Zijn dissertatie heet: „Geloof en Openbaring in de nieuwere Duitse Theologie”. Utrecht 1932. Hoofdstuk V en X handelen over de dialectische theologie. Hierin behandelt Berkouwer speciaal het begrip „correlatie”, dat we ook later zo dikwijls bij hem vinden. Maar reeds hier geen duidelijke begripsbepaling.

⁷⁾ Dr G. C. Berkouwer, Karl Barth, Kampen 1936, 2e druk 1937, p. 20.

⁸⁾ Onder meer:

Prof. Dr K. Schilder, op talrijke plaatsen in zijn toelichting op de Heidelbergse Catechismus. I—IV, Goes 1948—1951, zie register bij deel IV over Barth.

Dr A. D. R. Polman, Barth, in Denkers van deze tijd, I, Franeker z. j. p. 111—183.

Prof. Dr S. U. Zuidema, Theologie en wijsbegeerte in de „Kirchliche Dogmatik” van Karl Barth, in Philosophia Reformata, XVIII jg. Kampen 1953, p. 77—138.

Prof. Dr C. van Til, The new Modernism. An appraisal of the theology of Barth and Brunner, Philadelphia 1946.

⁹⁾ Prof. Dr G. C. Berkouwer, Karl Barth en de kinderdoop, Kampen 1947.

Prof. Dr G. C. Berkouwer, De triomf der genade in de theologie van Karl Barth, Kampen 1954. Het boek over Karl Barth van 1936 is vergeleken bij dit nieuwe werk. Veel practischer en meer populair van opzet. Deze nieuwe studie geeft primair een nauwkeurig wetenschappelijke analyse en een uitvoerige detailcritiek. Indien men precies leest wat er staat, ontdekt men in de zorgvuldig en voorzichtig geformuleerde gedachtegang de afwijzing van Barths theologie.

We zijn het met Ds P. K. Keizer eens, dat in de titel „het woord genade minstens tussen aanhalingstekens had moeten staan” (Gereformeerd Gezinsblad, XI—1002 van 18 Jan. 1955), maar ook daarvan geeft Prof. Berkouwer rekenschap, zoals op p. 188, 195, 198 en 347. Vgl. p. 188: „Er kan uit de aard der zaak geen sprake van zijn, dat reeds het *poneren* van het thema van de „triumf der genade” op zichzelf de zuiverheid van een theologie zou kunnen waarborgen”.

Het hele vraagstuk van het gebruik van dezelfde taal door mensen van verschillend geloof, schuilt achter de methode van Schilder die eigenlijk elk woord tussen aanhalingstekens wilde plaatsen en de methode van Berkouwer, die dat nimmer doet.

¹⁰⁾ Berkouwer, Karl Barth, 2e druk p. 119 e.v.

¹¹⁾ Hierin is Barth niet consequent, toen hij in de brief aan de Tsjechische soldaat Gods zaak wel verbond met de strijd tegen de verbinding van Gods zaak met Hitlers optreden.

¹²⁾ Bronkhorst, Karl Barth, p. 107.

Ook Triomf der genade, p. 356 noot 60.

¹³⁾ Credo, München 1935.

¹⁴⁾ Die Kirchliche Dogmatik I, 1, p. VI.

In De Reformatie, XIII, 11 van 16 Dec. 1932 schrijft K. S. in de rubriek Kerkelijk leven over „Karl Barth's nieuwe dogmatiek”: „De eerste indruk, dien dit lijvige boek op zijn ontvanger maakt, is er een van grooten eerbied voor Barth als mensch. Het valt niet mee, een boek terug te nemen, en dit duidelijk, zonder omwegen, te zeggen. Hier gebeurt het evenwel”.

¹⁵⁾ Dr J. J. Louët Feisser, De strijd tegen de Analogie Entis in de theologie van Karl Barth, Amsterdam 1948, p. IX.

¹⁶⁾ Louët Feisser, idem p. 16—18, 36, 37 en 50.

Populair-wetenschappelijke schetsen

INLEIDENDE CRITIEK

OP DE THEOLOGIE VAN KARL BARTH

II.

Karl Barth is bekend geworden door de commentaar op de brief aan de Romeinen, die hij in 1919 samen met Eduard Thurneysen heeft gepubliceerd. In 1922 verscheen een geheel omgewerkte tweede druk. Reeds in 1921 werd hij te Göttingen in Duitsland benoemd om een bijzondere leerstoel „für reformierte Theologie” aan deze Lutherse universiteit te bezetten. In 1925 volgde de benoeming te Münster en in 1929 te Bonn. Zijn radicale optreden in de „Römerbrief” en het tijdschrift „Zwischen den Zeiten” tegenover de theologie van het verburgerlijkte Protestantisme en tegenover het Rooms-katholicisme maakte hem bekend. In Nederland werd hij vooral door Prof. Dr. Th. L. Haitjema geïntroduceerd, toen deze in 1926 een boek over hem uitgaf. Daarin wordt Karl Barth de openbaringsgetuige van deze eeuw genoemd¹⁾, en wordt hij de Kuyperianen ter correctie aanbevolen²⁾.

Een jaar eerder behandelde de gereformeerde synode te Assen de kwestie van Dr. J. G. Geelkerken. Deze aanvaardde niet langer de historische betrouwbaarheid van de Paradijsgeschiedenis. Van hervormde zijde viel men de synode geducht aan en steunde men Dr. Geelkerken. Met name liet Prof. Haitjema van zich horen. Geen wonder dat men van gereformeerde zijde kritisch stond tegenover deze hooggeleerde en tegenover Karl Barth, die door hem in Nederland werd geïntroduceerd. Temeer daar Haitjema met Barth het Schriftgezag niet onvoorwaardelijk erkende³⁾ en zijn boek beëindigde met een kritische noot bij de besluiten van de Asser synode⁴⁾.

Maar reeds eerder, in 1923 richtte de critiek van Prof. Dr F. W. Grosheide zich tegen Barth's gebruik van paradoxen, zijn willekeurige exegese en miskenning van het Schriftgezag⁵⁾. In 1936 luidde het oordeel van Dr G. C. Berkouwer, die al vóór zijn promotie over Barth publiceerde⁶⁾: „Het standpunt der Gereformeerden is vrijwel algemeen afwijzend geweest”⁷⁾. De naoorlogse studies van de hoogleraren Schilder, Polman, Zuidema, Van Til⁸⁾ en van Prof.

Berkouwer zelf, bevestigen dit woord voor vandaag⁹⁾.

In Bonn kwam Barth in conflict met het Nationaal Socialisme. Tijdens de eerste wereldoorlog was Barth socialist. Zo verburgerlijkt het socialisme nu is, zo radicaal revolutionair was het toen. Maar sedertdien is Barth geen bepaalde politieke richting toegedaan. Hij bestreed het Nationaal Socialisme niet vanuit een Christelijk politiek standpunt, maar omdat de Duitse Christenen Gods Woord gingen verbinden met Hitlers programma¹⁰⁾. Volgens Barth mag men nimmer onze zaak met Gods zaak verbinden¹¹⁾. Na de oorlog was het Westen reeds zo tegen het Communisme opgezet, dat Barth geen nieuwe kerkstrijd achter het ijzeren gordijn wilde; de Hongaarse Protestanten raadde hij zelfs aan om een verdrag met de staat te sluiten. „De Christelijke kerk heeft nu eenmaal niet als taak om dingen te zeggen, die ook al in iedere krant staan”¹²⁾.

Toen Barth van zijn professoraat te Bonn door de Nazi's werd ontheven, heeft men in Nederland gepoogd hem te Utrecht hoogleraar te maken. Hij heeft daar in 1935 een serie colleges gegeven over de Apostolische Geloofsbelijdenis¹³⁾, maar in Basel werd hij benoemd en daar is hij gebleven.

In al deze jaren zijn publicaties van Barth verschenen. In 1928 kwam het eerste deel van zijn Christliche Dogmatiek uit. Daarna verandert hij nog zo sterk dat hij deze publicatie terugneemt en vervangt door zijn Kirchliche Dogmatik¹⁴⁾. De eerste band daarvan verscheen in 1932 en de negende in 1955. De 7665 bladzijden heeft hij eerst gedicteerd; daarna zijn ze getypt en heeft hij ze op zijn colleges voorgelezen. Na een nauwkeurige correctie wordt dit de copy voor deze omvangrijke dogmatiek. Zijn andere publicaties bestaan uit gastcolleges, preken, brochures, brieven, redevoeringen, artikelen en enkele theologische studiën.

Merkwaardig is bij Barth, dat men hem moeilijk kan indelen. In de theologie neemt hij een eigen positie in. De vrijzinnigen noemen hem orthodox, maar de orthodoxie bespeurt nieuw modernisme bij Barth. De Lutheranen vinden hem veel te Calvinistisch, maar de Calvinisten wijzen op allerlei Lutherse invloeden. Protestanten wijzen op zijn belangstelling voor de scholastiek en vrezen dat hij de weg naar Rome plaveit. Maar de Rooms-katholieken rekenen hem tot de be-

Einde van een Kuyperiaanse wereld

H. M. van Randwijk: „Een Zoon begraaft zijn Vader”.
Uitg. G. F. Callenbach N.V. te Nijkerk. 1938.

X: Slot.

Men kan zich afvragen wanneer men nu eigenlijk in staat is een boek, dat critiek geeft op eigen tijd en eigen omgeving, te bespreken. Doet men het direct, dan is men in sterke mate gebonden aan die tijd zelf, en is de reactie waarmee men het boek bejegt, op zich zelf een uiting van die tijd en die omgeving, waaraan men natuurlijk ook als lezer en recensent onherroepelijk gebonden is. Maar doet men zulks later, dan is het soms moeilijk zich in de situatie te verplaatsen waaruit het boek ontstaan is.

Hier staren wij in het hart van de moeilijkheden van iedere historicus: waar hij verschijnt is hij nauwelijks in staat beschreven bronnen en personen zich weer opnieuw in te denken. Maar raadpleegt hij brieven en geschriften uit de dagen zelf die hij bestudeert, dan geraakt hij onder de indruk van het feit dat bijna niemand in staat is eigen tijd te begrijpen. Soms zijn er die een bepaald aspect van die tijd doorzien, maar de ervaring leert ons dat die zelfde zienswijze meestal weer gewaald hebben op andere gebieden. Naast hetgeen zij juist zagen, waren ze ook in zoverre weer beperkt van blik en oordeel, dat een ander snel moest opkomen om zulks te ontdekken en aan te wijzen. De dogmengeschiedenis, de wijsbegeerte, de geschiedstudie, en in wezen iedere wetenschap, maar vooral het gewone dagelijkse leven, zijn daar om ons deze harde, nuchtere waarheid duidelijk te maken. En zo doet zich het verschijnsel voor dat wij bijna geen groot man in de geschiedenis kunnen bestuderen dan wel zelf meemaken of wij hebben er een tweede naast nodig, die een ander aspect aangeeft dan hetgeen wij juist ontdekt hebben door het luisteren naar zulk een groot man, een aspect dat evenzeer de aandacht verdient. Wij kunnen zulk een tweede aspect buiten beschouwing laten, omdat wij anders in het onzekere geraken, maar zouden wij dat consequent doen, dan krijgen wij meer en meer een vervalst beeld van de ware werkelijkheid voor ogen. Het is juist één der kenmerken van de valse profetie dat zij slechts één aspect van de werkelijkheid beklemtoont, de gehele werkelijkheid daarnaar beoordeelt, daarnaar wil regelen, ja de gewone werkelijkheid daaraan wreed opoffert en verminkt. Als voorbeeld kan hier het Communisme genoemd worden, maar natuurlijk vinden verschijnselen die wij hier aangeven helaas ook hun plaats binnen de Christelijke kring, en kunnen zij ook aan de kerkelijke gemeenschap grote gevaren berokkenen.

In het kader van deze overwegingen is ook het boek van H. M. van Randwijk te plaatsen. Het boek is in 1938 zwaar bestreden omdat Van Randwijk in dit boek de oude Neo-Kuyperiaanse wereld openlijk aan de kaak stelde, op een moment dat deze wereld nog op een hoogtepunt van gezag en invloed was. De toen nog sterke, geachte, zelfverzekerde en strijdbare persforten der Neo-Kuyperianen hebben diverse malen hevig van zich afgeslagen. Maar zoals het altijd gaat, van zich afslaan is nog geen weerlegging, dáártoe moet men in de zaak zelf treden en deze onverbloemd durven behandelen. Daarom is het boek van Van Randwijk blijven liggen, onweerlegd, en zoals het met alle aanklachten gaat die onvoldoende in behandeling zijn gekomen, ze zijn actueel zodra iemand ze weer onder ogen krijgt die interesse heeft voor de ter sprake gebrachte aangelegenheden. Daarom is het boek van Van Randwijk een belangrijk boek gebleven, én vanwege de analyse die het van die jaren gaf, én vanwege de reacties erop van de zijde der Neo-Kuyperianen.

Achteraf leert ons het boek van Van Randwijk hoe enorm gevaarlijk het is om niet in te gaan op gegeven critiek, vooral als deze critiek gegeven is door iemand die wel degelijk blijk geeft het besproken milieu goed te kennen. Doch geen enkele gereformeerde recensent is in 1938 in staat geweest het verlossende woord jegens de roman van Van Randwijk te spreken! Wij mogen in dezen welhaast spreken van een geestelijke onbe-

voegdheid van de gereformeerde critiek Anno Domini 1938. Deze aanklacht drukt de Neo-Kuyperianen, ze drukt ook ons!

Natuurlijk heeft Van Randwijk het zijn recensenten moeilijk gemaakt door zijn overdrijving en sarcasme, maar vergeten wij nooit dat ergernis over overdrijving altijd heel typerend is. Wie overdrijft vergroot en verwingt een enkele maal de verhoudingen. Maar het is en blijft in zulk geval de vraag of de criticus een fictie vergroot dan wel een stuk waarheid. En daarbij, zelden ontkomt een bewogen criticus er aan niet te overdrijven, want zijn bewogenheid enerzijds, anderzijds de volstrekte negatie door zijn hoorders van hetgeen door de criticus als evident geacht wordt, veroorzaakt juist die overdrijving. Wie de criticus uitsluitend om zijn overdrijving afwijst en daarmee zijn critiek laat voor wat deze is, gaat meestal de waarheidsvraag voorbij. Wanneer het huidige jongerengedachte één fout moet leren voorkomen die door de voorgaande generatie, vooral binnen het Neo-Kuyperiaanse kamp, gemaakt is en nog gemaakt wordt, dan is het deze!

De overdrijving toch is eerst laakbaar bij de criticus, wanneer hij, bij nauwkeurige analyse van zijn critiek, gezamenlijk volbracht door hem en zijn hoorders, deze overdrijving, tegen de controlerende analyse in, nóg handhaaft! Dán wordt hij zélf onderhevig aan het verdringen van waarheids-elementen, iets waarvan hij zijn hoorders nu juist beschuldigt. Want bij het behandelen van een critiek gaat het altijd om een analyse in twee opzichten: een beoordelen van een zekere zaak door de criticus voor het aangezicht van zijn publiek, maar ook een beoordelen van deze critiek door het publiek. Bij het wederzijds analyseren van de analyse zélf blijkt dan of er wederzijds goede trouw, kundigheid en eenheid van beginselen aanwezig is, dan wel dat er (hetgeen tegenwoordig helaas meestal het feit is in de gereformeerde wereld) kortsluitende factoren aanwezig zijn die een gezamenlijke bezinning, om welke reden dan ook, niet mogelijk maken!

In de roman „Een zoon begraaft zijn vader” heeft Van Randwijk grotelijks overdreven, en het duiveltje van het sarcasme heeft hem menig woord in het oor geblazen, dat in het boek is opgenomen geworden. Maar men kan zich afvragen of hij daaraan had kunnen ontkomen. Naar ons stellig inzicht: NEEN. Maar het heeft ons noch in 1938 noch sindsdien ooit belet dit boek serieus te nemen. Als aanklager móest Van Randwijk overdrijven, als geëmotioneerd betrokkene, als één die zich reeds jaren lang geërgerd had aan de voor hem niet strikt religieuze houding van de Kuyperianen der twintiger en dertiger jaren, ontkwam hij evenmin aan de overdrijving. Maar juist in die overdrijving is ook kracht openbaar gekomen bij deze schrijver. Hij vertelde geen verhaaltje, hij schilderde geen knus tafereeltje, zoals zo menig in die jaren uitgegeven boek weergaf, maar hij beschreef in de vorm van een roman wat hem jegens de oude gereformeerde wereld zwaar op de ziel lag! En al te zeer heeft men in de Calvinistische kring sinds de eerste Wereldoorlog tot nu toe allerlei critiek afgedaan met de tegencritiek: OVERDRIJVING!, zonder op de materiele zijde van die critiek in te gaan!

Dat kan wel de les inhouden om zo min mogelijk te overdrijven, om zo min mogelijk geëmotioneerd te spreken, om ook de aanklachten die men koestert zo zakelijk mogelijk te formuleren, maar dat alles neemt niet weg dat overdrijving in zekere zin een vóór heeft, omdat, juist als men deze overdrijving onderkent, daarmee de zaak zelf duidelijker is geworden!

Achteraf bezien geloof ik dat diegenen die behoren tot de Schilderiaanse wereld bepaalde critiekpunten van H. M. van Randwijk wel degelijk als juist zullen moeten erkennen, wanneer zij dit boek vandaag alsnog ter hand nemen. Bij nadere bezinning zullen zij echter ook moeten onderkennen dat ook wij ernstig gevaar lopen, als ook wij zouden falen in het niet-onderkennen van een duidelijk naar voren gebrachte critiek, indien ook wij niet plaats zouden laten aan een volslagen open discussie voor de jongeren, zo zij daar om vragen. En wellicht geldt het zelfde voor

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

critiek die sommige ouderen op ons kerkelijk leven hebben. Zelfs dienen wij bereid te zijn op de meest welwillende wijze in te gaan op critiek die niet-kerkleden op ons kerkelijk leven kunnen uitoefenen. Want dat zijn allemaal zaken waaraan het in de oude Kuyperiaanse wereld grotelijk heeft ontbroken. Er was daar geen plaats meer voor critiek, noch voor zelfcritiek noch voor critiek van de buitenstaander. En of nu de jongeren in hun critiek gelijk hebben ja dan neen, dat is een tweede punt, maar punt één is dat wij opnieuw verstaan moeten dat het valt te begrijpen dat wie als jongere voor zijn vragen en critiek geen gehoor krijgt in een milieu dat hem als zijn „geestelijke thuis” wordt aangeprezen (want wat heeft de Kuyperiaanse wereld zich zelf eindeloos aangeprezen bij de jongeren, en hoe doet zij het nog!), zijn vertrouwen kwijt raakt in dat milieu en heengaat.

Wat dat betreft is het merkwaardig hoe weinig jongeren die de Kuyperiaanse wereld hebben verlaten, zoals Van Randwijk, met dankbaarheid aan haar terugdenken, om van de Schilderianen maar niet te spreken!

Inmiddels, Van Randwijk verliet in 1945 de Kuyperiaanse wereld, en trad op als één der verdedigers van de z.g. doorbraak. Het lijkt mij niet te ver gezocht te veronderstellen dat zijn beslissing in dezen bij het schrijven van deze roman reeds voor een belangrijk deel genomen was, al wachtte hij nog tot er in 1945 een gunstige gelegenheid gekomen was, waarin hij officieel afscheid kon nemen van de oude Kuyperiaanse wereld.

En zoals de Kuyperiaanse (en vooral de theologisch-Kuyperiaanse) wereld zware schuld heeft inzake het feit dat duizenden, die achter Schilder stonden in 1944, haar gelederen verlaten hebben, zo treft de Kuyperiaanse wereld ook wel degelijk schuld dat duizenden en tienduizenden (blijkens de verkiezingen in 1956) haar gelederen verlaten hebben om te gaan strijden aan de fronten van de doorbraak en de tegenwoordige Partij van de Arbeid. Over de diepste motieven die vele jongeren in het Schilderiaanse en Doorbraakkamp hebben gedreven (welke motieven veelal wel heel verschillend zijn!) willen wij thans niet spreken. Wij willen slechts opmerken dat het gelukkig zou zijn wanneer de Kuyperiaanse wereld iets van de bezwaren van Van Randwijk in 1938 ging verstaan, omdat op die manier misschien ook het gesprek en de discussie met de Schilderiaanse wereld gemakkelijker en begrijpelijker zou worden. *Want de hevigheid waarmee velen uit allerlei kamp de Kuyperiaanse wereld bestrijden, die vroeger tot haar front als trouwe zonen behoorden, móet de leiders van de tegenwoordige Kuyperiaanse wereld toch tot bezinning brengen inzake de vraag wát er geschort moet hebben aan leiding en leven in de Kuyperiaanse wereld, dat zo velen thans met afkeer van haar vervuld zijn, en in genen dele meer bereid zijn de volle verantwoordelijkheid van de gang van zaken binnen de Kuyperiaanse wereld te aanvaarden.* Een boek als van Van Randwijk kan ook vandaag nog niet begraven worden, maar drijve ons, voor zoverre wij contacten hebben met de oude Kuyperiaanse wereld, of er ooit contact

mee gehad hebben, tot een diepe bezinning omtrent haar goed en kwaad, haar vruchten en mislukkingen, juist omdat wij, vaak geheel onbewust, nog in zovele dingen uit haar tradities leven!

* *
*

Tot slot, ondanks onze bezwaren en onze distantie die wij behouden jegens de schrijver, durven wij dit boek toch een zekere profetische inslag niet te ontzeggen. Al spreekt Van Randwijk ook in dezen geëmotioneerd en vanuit zijn „bevinding”, hij is desondanks één der zeer weinigen die reeds in 1938 de ondergang van de oude Kuyperiaanse wereld voorspelde. Hij doet het als hij in simpele woorden bij de begrafenis van de oude heer Hagendoorn, super-vertegenwoordiger van de oude Neo-Kuyperiaanse wereld, schrijft: „En plotseling herkent Philip het als een beeld van een waanzinnige ondergaande tijd, waaraan zij allen schuldig staan. En dan weet hij dat wat hier door hem begraven wordt veel meer is dan een mensch, het is een wereld, het is de zekerheid en de triomf van allen, die, vroom of onvroom, niet voor de decors getuimeld zijn, waarmee deze wereld haar afronden camoufleert”. (pag. 221).

Dit is een groots slot en tevens een belangrijk geestelijk gegeven: de jonge Barthiaan H. M. van Randwijk profeteerde reeds in 1938 de ondergang der Kuyperiaanse wereld, zoals deze toen bestond, zoals deze door sommigen nog verdedigd wordt!

Niemand heeft sinds 1938, om geheel andere redenen dan Barth en zijn volgelingen, de oude Kuyperiaanse wereld zwaardere slagen toegebracht dan Schilder en zijn volgelingen, die openlijk met deze wereld gebroken hebben, vóór alles om ethische redenen! En ook in 1956, bij de verkiezingen, bleek nog, geheel tegen de verwachting van vele leiders in, dat ook een groot deel der jongeren die Schilder niet hebben gevolgd, de oude Kuyperiaanse organisaties verlaten hebben.

Van Randwijk heeft het voorspeld, heel vroeg reeds, toen Colijn nog volop aan het roer stond, toen Kuyper in het Concertgebouw te Amsterdam met jaarlijk nationale eer zojuist was herdacht. Overdrijving kan soms tot profetie brengen. Dat is hier het geval. *Deze voorspelling, voorzien van een analyse in romanvorm, heeft achteraf recht op onze erkenning, onze belangstelling, ons respect, en eerst dáarna op onze critiek!*

Wat ons aangaat, ook voor ons staat vast dat de oude Kuyperiaanse wereld, zoals die in de dertiger jaren nog bestond, heeft afgedaan! De Kuyperiaanse wereld loopt leeg: eensdeels door diegenen die voor de doorbraak bezweken zijn, anderzijds door vele confessioneel-gereformeerden, uit allerlei kerken, die in die oude organisaties onmogelijk hun geestelijk thuis meer kunnen vinden noch in hun effect geloven. Natuurlijk is de Kuyperiaanse wereld direct gereed geweest de vertrekkenden zwaar te diskwalificeren, vergetende dat hier veeleer een verschrikke-

lijk geestelijk proces tot uiting kwam, dan dat hier sprake was van mensen die de zaken bij voorbaat alleen maar verkeerd zagen. Teveel is van de zijde der oude Kuyperiaanse wereld ten dezen met oppervlakkige bezweringsformules gewerkt, waarvan men het al te emotioneel karakter zélf vaak niet onderkende. Ook valt het zelfde te zeggen van diegenen die in eigen kleine kring de Kuyperiaanse wereld in het klein weer wilden opbouwen. Ik geloof niet dat zij altijd doorzien hóé Kuyperiaans „gebonden” zij veelal zijn. Zij vergeten, geloof ik, te veel, dat ditmaal niet vóór alles organisatie maar alleen bezinning helpen kan! Bezinning wel te verstaan die niet bij enkele demonstratieve feiten staan blijft, dan wel bij enkele algemene vingerwijzingen! De oude Kuyperiaanse wereld, hoort men, zij zag in de veertiger jaren de kerk niet meer, zij lette te weinig op het Woord Gods, zij was te wereldgelijkvormig geworden, zij kende haar tijd niet meer. Het zijn alle vingerwijzingen die volkomen aanvaard kunnen worden, maar het zijn toch niet meer dan vingerwijzingen, en daarmee zijn wij niet gereed! Er zal thans meer dienen te geschieden.

Velen hebben Kuypers organisatorische wereld verlaten, anderen toeven nog in de poort om met haar te spreken, weer anderen pogen haar muren te stutten, maar één ding staat vast: zij zal niet meer terugkomen gelijk zij eens was. Zij is der verdwijning nabij! Wie voor haar vormen wil strijden, wie nog slechts haar organisaties wil veilig stellen, zal zeker falen! *Wat nog baten kan is slechts een eerlijke bezinning op wat zij eens gegeven heeft, haar goed en kwaad, strikt vrijwillig, strikt vrijblijvend, slechts gebonden aan Kuypers gereformeerde gelóóf!!*

Het is soms in deze jaren of Kuyper ten tweede male gestorven is, nu ook zijn erfenis onherroepelijk onder de hamer komt. Juist daarom blijft er verantwoordelijkheid voor een wereld waaraan ook wij vrijgemaakten veel te danken hebben. Laat een ieder, strikt voor zich zelf, maar ook staande voor God, bepalen wát hij aan die oude Kuyperiaanse wereld te danken heeft!

Juist het afscheid maakt eerlijke bezinning mogelijk, strikt rechtvaardig jegens allen die ooit van het Kuyperiaanse bronwater gedronken hebben. Waarbij wij Christelijk gedacht mogen zijn aan het schone Arabische spreekwoord: „*Werp geen steen in de put waaruit ge eens gedronken hebt*”. En... voegen wij eraan toe, werpt geen steen teveel naar hen die eens mét U hebben gedronken. Want het drama der Kuyperiaanse wereld is te groot dan dat emotie de plaats zou mogen innemen van bezinning!

*

Van Randwijks boek is waard door ons, Vrijgemaakten, grondig gekend te worden; reden waarom wij onze arbeid aan OPBOUW aanvingen met de bespreking ervan, al konden uiteraard binnen het kader van OPBOUW slechts enkele facetten belicht worden.

G. PUCHINGER.

te verwachten, niet de wederherstelling van datgene dat wij thans bewonen, dan wenschte Paulus tevergeefs: de God des vredes zelf heilige u geheel en al; en uw geheel oprechte geest en ziel en lichaam worden onberispelijk bewaard in de toekomst van onzen Heere Jezus Christus.

Wanneer gij meent, het zal dan toch een andersoortig lichaam zijn dan het onze, zoo herinner ik u het woord van Paulus: Wij zullen wel niet allen ontslapen, maar wij zullen allen veranderd worden. Als allen veranderd worden, dan wordt toch zeker dit vleesch juist vernieuwd. Ja, als dit lichaam, dat ons thans omgeeft, niet opstaat, dan ware het gebruik van begraven bijgeloof.”

Wat Calvijn schreef is naar de Schrift. Geen reïncarnatie, maar wederopstanding des vleses.

Er worden ook in dit opzicht nog zoveel wonderlijke beschouwingen en onschriftuurlijke opvattingen voorgedragen, dat het nodig blijft Gods Woord te laten spreken. Opdat de gemeente des Heeren de volle vertroosting der Schriften blijve ontvangen.

De Bijbel zegt niet enkel, dat we straks in de dag der opstanding weer een eigen lichaam zullen ontvangen (waaromtrent dan verder allerlei speculaties mogelijk zijn), maar hij leert in I Corinthe 15 en ook op andere plaatsen, dat **dit ons vlees** door Christus' kracht eenmaal zal worden opgewekt en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.

En over het heerlijk lichaam van onze Heere Jezus Christus behoeven we niet te speculeren. De apostelen hebben het na Zijn opstanding gezien met hun ogen, getast met de handen: vlees en beenderen. Met dat lichaam heeft de Heere vis en honingraat gegeten. En alzo zal onze Heere eenmaal wederkomen, gelijk Hij lichamelijk voor de ogen van zijn jongeren van de aarde ten hemel is opgevaren.

Met die Heere van vlees en gebeente zal de verlostte gemeente der uitverkorenen in het leven der toekomstige eeuw, op de nieuwe aarde, altijd mogen verkeren.

B. TELDER.

KERKNIEUWS

De classis Stadskanaal heeft in haar vergadering van 21 mei aan den heer J. Douma, Scheepswerfstraat 13, Stadskanaal, consent verleend tot het spreken van een stichtelijk woord, gedurende een jaar, ingaande op 7 juli 1957.

Namens de classis voornoemd,
K. C. SMOUTER, scriba.

EEN AANVULLEND VRIENDELIJK VERZOEK.

Deputaten voor een nieuwe Psalmberijming, dankbaar voor verschillende proeven, die reeds ingezonden werden, zouden ter vervulling van een onderdeel uit hun opdracht, n.l. „welke mogelijkheden er zich overigens nog voordoen”, het zeer op prijs stellen, ook kennis te mogen nemen van proeven van of gedachten aangaande eventueel onberijmd psalmzingen. Inzending gaarne zo spoedig mogelijk aan onderstaand adres, waarvoor bij voorbaat hartelijk dank.

Ds. J. SMELIK,
Petrus Campersingel 263 te Groningen;
Voorzitter van Deputaten.

Andere bladen worden vriendelijk verzocht, deze oproep over te nemen.

Bedankt voor Bergentheim en Bussum:
W. v. d. Lingen te Zwijndrecht.

Aangenomen naar Grand Rapids (American Ref. Church): S. Cnossen te Enumatil.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

De wederopstanding des vleses — geen reïncarnatie

Als Paulus in I Corinthe 15 spreekt over de opstanding der doden, wijst hij er met nadruk op, dat de gestorven gelovigen in de toekomst van onze Heere Jezus Christus weer met hun eigen lichaam uit hun graven zullen tevoorschijn komen. Zij zullen niet zulke nieuwe lichamen ontvangen, dat deze met het oude lichaam niets te doen hebben, en daarvan geheel verschillend zijn. Evenmin als het verheerlijkte, onsterfelijke lichaam van Christus na zijn opstanding geheel andersoortig is, dan het lichaam, dat in Jozef's hof begraven was geworden.

Wie beweert, dat we straks wel weer „een” eigen lichaam, maar niet „ons” eigen lichaam zullen krijgen, die huldigt een reïncarnatieleer, die ingaat tegen de Schrift en tegen wat de Kerk des Heeren door alle eeuw beleden heeft.

In dit verband wijs ik op wat A. Janse geschreven heeft in „De belijdenis der Kerk naar de Schriften”, pag. 195. Hij herinnert daar aan een brief van Calvijn aan Lelio Socinus:

„Socinus had hem geschreven, dat de opstanding des vlesches hem ongelooflijk voorkwam en dat hij daarom aannam, dat wij nieuwe lichamen zouden ontvangen, die dus met het oude lichaam niets te doen hebben. Calvijn schreef: dat is niet Schriftuurlijk. Want de Schrift zegt: Christus zal uw sterfelijke lichaam levend maken door Zijn Geest, die in u woont (Rom. 8 : 11). En elders: Christus zal ons vernederd lichaam veranderen, opdat het gelijkvormig worde aan Zijn heerlijk lichaam.

Ons lichaam, dat nu aan het verderf is onderworpen, wordt hier uitdrukkelijk onsterfelijkeit beloofd. Heel nuchter staat er: dit verderfelijke zal onverderfelijkeit aandoen (I Cor. 15 : 54). Tertullianus zegt daarvan: Hij kon het niet duidelijker zeggen, dan wanneer hij zijn huid met de hand aangreep.

Verder, zegt Calvijn, van Adam is de sterfelijkeit van dit lichaam, zoo is van Christus de opstanding van ditzelfde „vleesch”.

Ware de schepping van een nieuw lichaam